

**Тарҷуман
шарҳи форсии
шайх Солеҳи Сабзаворӣ
ба
забони тоҷикӣ**



Дафтари хифз ва нашри осори Мансури Ҳошимии Хуросонӣ ҳафизаҳуллоҳ таъоло

الحمد لله
الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا
هدى الله

Дарси
Панҷоҳу дуввум

Ривочи ҳадисгарой (2)

Саҳ 173 то 177

Ривочи ҳадисгарой (2)

(أعوذ بالله من الشيطان الرجيم)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ربّ العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين

Дар чаласаи қабл рӯшан шуд ки эътиқод ба ҳуҷҷияти аҳодиси воҳид, яке аз мавонегӣ иқомаи дини ҳолис пас аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам то ба имрӯз будааст; Чароки аҳодиси воҳид танҳо муфиди занн ҳастанд ва занн ба ҳукми ақл ва шаръ ҳуҷҷият надорад; Яъне қошиф аз воқеъ нест ва бо ин васф, маълум аст ки тамассук ба он, ба чи ихтилоф ва инҳирофи азиме дар уммат меанҷомад; Ҳамчунонки анҷомида ва бахши қобили тавачҷуҳе аз ихтилофот ва инҳирофоти мавҷуд дар миёни мусалмонон, ношӣ аз тамассуки онон ба аҳодиси воҳид аст. Устозунал Мансур пас аз исботи ин нуктаи бисёр муҳим, ин тавр ҷамъбандӣ ва натиҷагирӣ мекунад ва мефармояд: **Ҳосил онки таҳсиси шаръии адами ҳуҷҷияти занн** (яъне ҳуҷҷат шудани бархӣ занҳо бо ҳукми шаръӣ), **на имкон дорад ва на воқеъ шудааст** (чун аз як сӯ шаръ бо ақл созгор аст ва шаънияти таҳсиси аҳкоми ақлиро надорад ва аз сӯи дигар, оёт ва ривоёте ки муҳассиси адами ҳуҷҷияти занн пиндошта шудаанд, ба ростӣ муҳассиси адами ҳуҷҷияти занн нестанд; Монанди мавориде ки дар чаласаи қабл тавзиҳ дода шуд) **ва бо ин васф, занн ба таври қуллӣ, қатъӣ назар аз онки бо чи тариқае ҳосил шуда бошад, мӯътабар нест** (чароки ҷинс ва табиъати занн мӯътабар нест ва тариқи ҳосил шудани он, ҷинс ва табиъаташро тағйир намедихад). **Аз ин рӯ, мусалмонони нахустин, дар замони Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ҳаргиз ба ривоёти заннӣ аз он Ҳазрат, тақя намекарданд ва албатта ниёзе ба он низ надоштанд; Чароки ғолибан ба он Ҳазрат дастрасӣ доштанд ва ҳангоме ки (муваққатан) ба он Ҳазрат дастрасӣ надоштанд низ, ривоёте ки аз ӯ мерасид, мутаваотир** (яъне ривоят шуда тавассути теъдоди зиёде аз саҳоба) **ё маҳфуф** (яъне печида шуда) **ба қароъини қатъӣ буд.** (Қароъини қатъӣ, нишонаҳои даруни ё пиромуни хабар ҳастанд ки бар сидқи он далолат мекунанд; Монанди инки як нафар хабар меоварад Паёмбар амри ба чиҳод бо банӣ Қурайза фармудааст. Ин хабар фиҳадди нафси илмовар нест, вале баъд аз соъате масалан садои шейпури ҷанг ба гӯш мерасад ва сипоҳиёни Ислом дида мешаванд ки бо оройиши ҷангӣ ба сӯи банӣ Қурайза дар ҳаракатанд. Инчо қатъ ҳосил

Ривочи ҳадисгарой (2)

мешавад ки хабари расида, саҳиҳ будааст. Қоъидатан чунин қироъате дар замони ҳузури Паёмбар вучуд доштааст. Ба ҳамин далил, устозунал Мансур хабари воҳид аз халифаи Худовандро барои аҳли замони ӯ ки маъмулан чунин қароъинеро мушоҳида мекунанд ҳуччат медонад.) **Пас аз он Ҳазрат низ, мусалмонон дар бораи мабной ақойид ва аъмоли худ, ба ду даста тақсим шуданд: Дастае ки бо тавачҷух ба васоёи он Ҳазрат** (дар бораи тамассук ба сақалайн яъне китоби Худо ва итрати Паёмбар) **дар (рӯзи) Арафа** (аз рӯзҳои ҳаҷҷатул видо), **Ғадири хум** (дар роҳи бозгашт аз ҳаҷҷатул видо), **Тоъиф** (дар соли ҳаштуми ҳиҷрӣ) **ва бистари марғ, китоби Худо ва итрати Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва салламро мабной ақойид ва аъмоли худ медонистанд, монанди Салмон, Абу Зар, Микдод, Аммор, Ҳузайфа ва барҳӣ дигар** (хусусан аз миёни бани Ҳошим ки баъд аз даргузашти Паёмбар дар хонаи Алӣ таҳассун карданд ва ҳозир ба байъат бо Абубақр нашуданд) **ва дастае ки** (ба ду далил, китоби Худоро мабнойи кофӣ барои ақойид ва аъмоли худ медонистанд ва нақши итрати Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам дар канори онро наменпазируфтанд: Яке) **бо тавачҷух ба иҷтиҳодашон дар баробари нас** (ба ин маъно ки бо вучуди насси Паёмбар дар бораи вучуби тамассук ба итрат дар канори Қуръон, бино бар иҷтиҳоди худ амал мекарданд ва меғуфтанд ки тамассук ба Қуръон кофӣ аст, дар ҳоле ки вақте нассе аз Паёмбар вучуд дорад, дигар ҷойи иҷтиҳод нест, балки ҷойи итоъат ва таслим аст) **ва (дигарӣ) адами эътиқодашон ба илзомовар будани васоёи сиёсии он Ҳазрат** (ки далили иҷтиҳодашон дар баробари нас буд; Яъне мӯътақид буданд васоёи сиёсии Паёмбар ки дар Қуръон наёмадааст илзомовар нест, балки сирфан назари шахсии Паёмбар аст ва ҳолати пешниҳод дорад. Ба ин далил, дар баробари насси Паёмбар иҷтиҳод мекунанд), (ва бар пояи ин иҷтиҳод) **китоби Худоро мабнойи кофӣ барои ақойид ва аъмоли худ медонистанд ва нақши итрати Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам дар канори онро наменпазируфтанд ва монанди Умар** (дар рӯзи панҷшанбеи охири умри Паёмбар) **нидо медоданд: «حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ»;** <<Китоби Худо моро бас аст>>, ба ин маъно ки моро дар канори он ба итрати Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ҳоҷат нест.¹ Ҳамчунонки ин

1. Нигоҳ кун ба: Абдурраззоқ, Ал-Мусаннаф, ҷ5, с436 ва ҷ6, с57 ва ҷ10, с361; Муснади Аҳмад, ҷ1, с293, 324 ва 336; Саҳеҳул Бухорӣ, ҷ1, с37 ва ҷ4, с31 ва ҷ7, с9; Саҳиҳул Муслим, ҷ5, с76; Сунаул Нисой, ҷ3, с433 ва ҷ4, с360; Саҳиҳи Ибни Ҳиббон, ҷ14, с562 ва манобеъи фаровони дигар.

Ривочи ҳадисгарой (2)

ду дастагӣ, на танҳо дар миёни асҳоби он Ҳазрат, балки дар миёни ҳамсарони ӯ низ вучуд дошт ва дастаи аз онон Оиша, Ҳафса, Сафия ва Сувда буданд ки аҳли байти он Ҳазрат (хусусан Алӣ ибни Абӣ Толиб) ро дӯст намедоштанд ва дастаи дигар Умми Салама ва сойири ҳамсарони Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам буданд ки аҳли байти он Ҳазратро дӯст медоштанд.¹ Бо ин васф, мусалмонон пас аз он Ҳазрат, яке аз ду назарро пай гирифтанд: Пайравӣ аз китоби Худо ва аҳли байти Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ва пайравӣ аз китоби Худо ба танҳой ва табъан ин ду назар, танҳо назароти мавҷуд дар миёни онҳо буд ва назари севвуме дар миёни онҳо вучуд надошт (ва ин ба истилоҳи усулиҳи яъне иҷмоъи мураккаб ки яке аз анвоъи иҷмоъ аст). Назари севвум (ки бар ҳилофи иҷмоъи мураккаби мусалмонон буд) танҳо дар даҳаҳои пасин (яъне чанд даҳа пас аз Паёмбар) ва ба дунболи ғалабаи назари дуввум бар назари аввал ва бо ангезаи пур қардани ҷои холии аҳли байти Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам миёни мусалмонон пайдо шуд ва он ҳамон пайравӣ аз китоби Худо ва ҳадиси Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам буд (яъне ҳадиси Паёмбар саллаллоҳи алайҳи ва олиҳи ва саллам ҷойи аҳли байти Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва салламо гирифт), дар ҳоле ки мусалмонони нахустин, чунин назареро надоштанд ва қарор додани ҳадиси Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам дар канори китоби Худоро таъйид намекарданд, балки бо он муҳолиф буданд ва ба саҳтӣ муқобила мекарданд; Зеро ҳадиси мусталаҳ (яъне ҳадиси воҳид ки аксарияти қотеъи аҳодисро ташкил медиҳад ва аз ин рӯ, вақте гуфта мешавад <<Ҳадис>>, ҳамон ба зеҳн мутабодир мешавад), чизе ҷуз чанд ривояти заннӣ ва оърӣ аз қароъини лозим барои фаҳми комил ва саҳиҳ ки наметавонист дар канори китоби Худо қарор гирад ва ҳалаъӣ аҳли байти Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва салламо ҷуброн кунад, набуд (агар наметавонист дар канори китоби Худо қарор гирад ва ҳалаи аҳли байти Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва салламо ҷуборн кунад ки Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам намефармуд: <<Китобаллоҳ ва итратӣ>>, балки мефармуд: <<Китобаллоҳ ва суннатӣ>>) ва қобили пешбинӣ буд ки дар сурати ривочи (ин ривояти

1 . Нигоҳ кун ба: Саҳиҳул Бухорӣ, ҷ3, с132; Ибни абӣ Осим, Ал-Оҳод вал масони, ҷ5, с388; Табаронӣ, Ал-Муъҷамул кабир, ҷ23, с50; Заҳабӣ, Сияру аъломил нубало, ҷ2, с143.

Ривочи ҳадисгарой (2)

воҳид), танҳо заминаи ихтилофи уммат дар ақойид ва аъмоли Исломи ва ҷудойии онон аз китоби Худоро фароҳам созад (заминаи ихтилофи уммат дар ақойид ва аъмоли Исломиро фароҳам созад, ба ин далил ки ҳар фирқа ва мазҳабе ба ривояте ҷанг мезанад ва ривояти дигарино нодида мегирад; Чароки бо таваҷҷуҳ ба вучуди ҷаъл, таҳриф ва тасҳифи густарда дар ривоёт, барои ҳар раъй ва ақидае як ривоят пайдо мешавад ва табъан ғирақ ва мазҳабе ҳам дар сояи он шакл мегирад; Ҳамчунонки имрӯза бо ин падида мувоҷеҳ ҳастем ва ба вузӯҳ мушоҳида мекунем ки ҳар касе бо ҳар раъй ва ақидае ба ривояте истинод мекунад ва мепиндорад ки ривояти ӯ аз ривояти дигарӣ саҳиҳтар аст ва заминаи ҷудойии уммат аз китоби Худоро фароҳам созад, ба ин далил ки эътиқод ба ҳуҷҷияти ривояти воҳид табдил мешавад ба эътиқод ба ҷавози таъмин, таҳсис ва ҳатто насхи китоби Худо бо ривояти воҳид; Ҳамчунонки табдил шуда ва ин ба маънои ҷудойии аз китоби Худост). **Аз ин рӯ, онон (яъне саҳоба) бо ҷиддият аз навиштани ҳадис ва ривояти он ҷилавгирӣ мекарданд ва ҳтто китобҳо ва ёддоштҳои ҳадисиро гирд меоварданд ва аз байн мебарданд.¹ Ин тадбире буд ки онон, бар ҳилофи пиндори барҳӣ ҷоҳилон, аз рӯй хайрхоҳӣ ва бо анғезаи сиёнат аз Исломи анҷом медоданд (на аз рӯй шарорат ва бо анғезаи нобуд кардани Исломи); Зеро онон ба дурустӣ медонистанд ки ин аҳодис, аз як сӯ (яъне аз ҷиҳати судурӣ ва санадӣ) заннӣ аст ва эътибори кофӣ надорад ва аз сӯи дигар (яъне аз ҷиҳати далолӣ ва матнӣ) бисёр ноқис аст ва аз диққати кофӣ бархурдор нест ва бо ин васф, наметавонад мабнӣ диёнати мусалмонон вақеъ шавад. (Бинобарин, ишқоли кори онон, пешгирӣ аз тадвин ва тарвиҷи ҳадис набуд, бал адами мурочиъаи мустақим ба аҳли байти Паёмбар буд ки марҷаъи зинда ва яқинӣ барои шинохти Исломи буданд; Чунонки мефармояд:) **Ҳар ҷанд онон дар лузуми мурочиъа ба аҳли байти Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ба унвони марҷаъи зинда ва яқинӣ барои шинохти Исломи, ихтилоф доштанд, вале дар адами лузуми мурочиъа ба аҳли оҳод, ихтилофе надоштанд ва ҳамагӣ бо тадвин ва тарвиҷи он ба унвони як мабнӣ динӣ муҳолиф буданд. Дар ин миён, танҳо аносурӣ ҷавон ва поён рутбае аз онон монанди Абу Ҳурайра (ки дар ин авохир Исломи оварда буданд ва таҷриба, дароят ва оянданигаии кофиро надоштанд), ба ривояти ҳадис эҳтимом****

1. Барои огоҳӣ аз ин иқдомот, нигоҳ кун ба: Шаҳристонӣ, Манбӯл тадвинил ҳадис; Ғуломӣ, Махвӯл суннати ав тадвинӯҳо; Начмӣ, Азвон алассаҳиҳайн, с47 то 50.

Пойгоҳи иттилоърасонӣ дафтари ҳифз ва наشري осори Мансури Хошимии Хуросонӣ ҳафизахуллоҳ таъоло

Ривочи ҳадисгарой (2)

як поварақӣ муҳимму муфассал муштамил бар шавоҳиди ривойии мутаъаддид аст ки хуб аст тарҷума шавад. Ман онро бидуни зикри манобеъ меҳонам ва тарҷума мекунам. Барои манобеъ, метавонед ба поварақӣ мурочиъа кунед. Мефармояд: Барои огоҳии бештар дар ин бора, нигоҳ кун ба: Ётирофоти Абу Ҳурайра ба муҳолифати саҳоба бо қасрати ривояти ҳадис ва худдории муҳоҷирон ва ансор аз ин қор, бо мазмуни: «إِنَّ» <<Мардум мегӯянд ки Абу Ҳурайра дар ривоят зиёдаравӣ кардааст>> Ва «إِنَّكُمْ تَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ» <<Шумо мегӯед ки Абу Ҳурайра беш аз ҳад аз Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ривоят кардааст>> Ва «إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ مَا بِأَلِ الْمُهَاجِرِينَ لَا يَحْدُثُونَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بِهَذِهِ الْأَحَادِيثِ وَمَا بِأَلِ الْأَنْصَارِ لَا يَحْدُثُونَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بِهَذِهِ الْأَحَادِيثِ» <<Шумо мегӯед кичаро муҳоҷирон ин аҳодисро аз Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ривоят намекунанд ва чаро ансор ин аҳодисро аз Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ривоят намекунанд?!>> Ва «مَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ أَحَدٍ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْهُ مِنِّي إِلَّا مَا كَانَ مِنْ» <<Ҳеч як аз асҳоби Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва

шудааст ки рӯзе ба Урват Ибни Зубайр гуфт: «أَلَا أَعْجَبُكَ أَبُو هُرَيْرَةَ؟ جَاءَ فِجْلَسَ إِلَى جَانِبِ حَجْرَتِي يَحْدُثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ يَسْمَعُنِي» (Муснади Аҳмад, 46, c118 ва 157; Саҳеҳул Бухорӣ, 44, c168; Саҳиҳул Муслим, 47, c167; Сунани абӣ Довуд, 42, c178; Ибни Адӣ, Ал-Комил, 41, c20). Ҳамчунонки сойири бузургони саҳоба бар хилофи Абу Ҳурайра ва амсоли ӯ, эҳтимомие ба ривояти ҳадис надоштанд ва мафосиди онро дарк мекарданд; Чунонки аз Амр ибни Маймум нақл шудааст ки мегуфт: «صَحِبَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَهْرًا فَمَا سَمِعْتَهُ يَحْدُثُ» (Ибни абӣ Шейба, Ал-Мусаннаф, 46, c200; Табаронӣ, Ал-Мӯъҷамул кабир, 49, c123) ва аз Соъиб ибни Язид нақл шудааст ки мегуфт: «صَحِبْتُ» (Ибни Саъд, Ал-Табақотул кубро, 43, c144 бо гунаи тафовут; Ромҳурмузӣ, Ал-Ҳаддул фосил, c557) ва мегуфт: «خَرَجْتُ مَعَ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ» (Ибни абӣ Шейба, Ал-Мусаннаф, 46, c201; Муснади ибнун Муборак, c104; Сунанул Дорамӣ, 41, c85; Сунани ибни Моҷа, 41, c12) ва аз Шъабӣ нақл шудааст ки мегуфт: «جَالَسْتُ ابْنَ عُمَرَ سَنَةً فَمَا سَمِعْتَهُ يَحْدُثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَيْئًا» (Ибни Саъд, Ал-Табақотул кубро, 44, c145; Ибни абӣ Шейба, Ал-Мусаннаф, 46, c201; Сунанул Дорамӣ, 41, c84; Сунани ибни Моҷа, 41, c11) ва назари он дар бораи ибни Умар, аз Муҷоҳид низ нақл шудааст (Муснадул Ҳамидӣ, 42, c298; Саҳиҳул Муслим, 48, c137) ва аз Рабияъ ибни Ҳадир ки мулозими Талҳа буд нақл шудааст ки мегуфт ҷуз як ҳадис настунидааст ки Талҳа аз Паёмбар ﷺ ривоят кунад (Ромҳурмузӣ, Ал-Ҳаддул фосил, c558 ва 559). Аз ин рӯ, бархӣ тобиён ва атбоъашон низ аз адами ҳуҷҷияти аҳодис огоҳӣ доштанд ва аз эҳтимом ба он боз медоштанд; Чунонки ба ӯнвони намуна, аз Абу Ҳанифа (д.150қ) нақл шудааст ки Ҳаргоҳ аҳодисро барои шогирдонаш ривоят мекард, мегуфт: «هَذَا الَّذِي سَمِعْتُمْ كُلَّهُ رِيحٌ وَبَاطِلٌ» (Ибни абӣ Ҳотами Розӣ, Ал-Ҷарҳу вал таъдил, 48, c449) ва аз Абдуллоҳ ибни Абдулаъзиз (д.184қ) нақл шудааст ки ба яке аз машоҳири аҳли ҳадис бо номи Суфён ибни Уяйна (д.198қ) мегуфт: «تَحَبَّبْتُ الْحَدِيثَ! إِنْ أَنْ فَيَكُ عَيْبًا: تَحَبَّبْتُ الْحَدِيثَ! مَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يَدْخُلُ عَلَيَّ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْكَ، إِلَّا أَنْ فَيَكُ عَيْبًا» (Ибни Адӣ, Ал-Комил, 41, c24) ва аз Айюби Сахтиёнӣ (д.131қ) нақл шудааст ки мегуфт: «مَا قُلْتُ مِنَ الْحَدِيثِ كَانَ خَيْرًا» (Ҳамон, 41, c24) ва аз бархӣ дигар низ суҳанони дилсузонаи мушобеҳе нақ шуда ки ҳеч як дар ғӯши сангини ҳадисгароён фуру нарафтааст!

Ривочи ҳадисгарой (2)

саллам беш аз ман аз ӯ ҳадис ривоят накардааст магар ончи аз Абдуллоҳ ибни Амр ибни Ос будааст>> Ва أَكْثَرُ حَدِيثًا >> «لم يكن أحد من أصحاب النبي صلى الله عليه وآله وسلم أكثر حديثاً >> <<Хеч як аз асҳоби Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам беш аз Абу Ҳурайра аз ӯ ҳадис ривоят накардааст>> Ҳамчунин, нигоҳ кун ба: Эътирозоти бузургони саҳоба ба Абу Ҳурайра ба сабаби қасрати ривояти ҳадис, бо мазмуни: «أكثر أبو هريرة علينا» <<Абу Ҳурайра бар мо зиёди кардааст>> Ва «أكثر أبو هريرة على نفسه» <<Абу Ҳурайра бар худаш зиёди кардааст>> Зиёди кардааст дар истилоҳи омма яъне аз ҳад гузарондааст; То чойе ки аз Соъиб ибни Язид нақл шудааст ки шунид Умар ба ин ҳадисгарои Дувсӣ яъне аҳли Дувс мегӯяд: رسول الله صلى الله عليه وآله «لتترك الحديث عن رسول الله صلى الله عليه وآله» <<Ё ривоят аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва салламо тарк мекунӣ, ё туро ба сарзамини Дувс равона мекунам!>> Ва ба Каъбул Аҳбор ки ҳадисгароие монанди ӯ яъне монанди Абу Ҳурайра буд, мегӯяд: «لتترك الحديث أو لأحققك بأرض القردة!» <<Ё ҳадисро тарк мекунӣ ё туро ба сарзамини маймунҳо мефиристам!>> Ҳамчунонки Соъиб ибни Язид, назари ин бархурд бо он дуру аз Усмон низ нақл карда ва гуфтааст: «أرسلني عثمان بن عفان إلى أبي هريرة فقال: قل له: يقول لك أمير المؤمنين: ما هذا الحديث عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم؟! لقد أكثرت! لتنتهين أو لأحققك بجبال دوس! وأنت كعباً يعني كعب الأبحار، فقل له: يقول الله صلى الله عليه وآله وسلم؟! لك أمير المؤمنين عثمان: ما هذا الحديث؟! قد ملأت الدنيا حديثاً! لتنتهين أو لألقيك بجبال القردة!» <<Усмон ибни Аффон манро ба назди Абу Ҳурайра фиристод ва гуфт: Ба ӯ бигӯ: Амирул мўъминин ба ту мегӯяд: Ин ҳама ҳадис аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам чист?! Зиёдаравӣ кардаи! Ё даст бар медорӣ ё туро ба кўҳистони Дувс равона мекунам! Ва бирав нази Каъбул Аҳбор ва ба ӯ бигӯ: Амирул мўъминин Усмон ба ту мегӯяд: Ин ҳама ҳадис чист?! Дунёро аз ҳадис пур кардӣ! Ё даст бар медорӣ ё туро ба кўҳистони маймунҳо меандозам!>>. Дар баробари амсоли он ду, асҳоби бузурги Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам буданд ки ҳадиси воҳидро ҳуҷҷат намедонистанд ва аз эҳтимом ба он боз медоштанд; Чунонки аз Алӣ нақл шудааст ки мегуфт: «كنت إذا سمعت من رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم حديثاً نفعتني الله به بما شاء أن >> <<Харгоҳ худам аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ҳадисе мешунидам Худованд манро ҳар чи меҳост аз он суд мерасонд ва харгоҳ дигарӣ барои ман ривоят мекард ӯро қасам меодам, пас агар бароям қасам меҳурд қабул мекардам>> Яъне хабари ӯро ба танҳойи қобили қабул намедонист. Бинобарин, ин ҳама ривоёти воҳид ки ҳеч як аз ровиёнаш қасам нахӯрдаанд аз назари Алӣ алайҳи салом қобили қабул нест ва аз Умар нақл шудааст ки

мегуфт: «**«Ривоят аз Паёмбар саллаллоху алайҳи ва олиҳи ва салламро кам кунед ва ман ҳам бо шумо дар он шарик ҳастам»**>>; Бал аз ӯ нақл шудааст ки шуморе аз саҳоба монанди Абу Дардоъ ва ҳатто Ибни Масъудро ба чурми касрати ривоят аз Паёмбар саллаллоху алайҳи ва олиҳи ва саллам зиндонӣ кард ва ба онон гуфт: **«Зиёди аз Расули Худо саллаллоху алайҳи ва олиҳи ва саллам ҳадис нақл кардаед»**, ин дар ҳоле буд ки аз Авн ибни Абдуллоҳ нақл шудааст ки мегуфт: **«أحصينا حديث عبد الله بن مسعود عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم، فإذا بضعة وخمسون حديثاً! ما أخطأني»**; **«Хеч панҷшанбеи нагузашт магар инки ба назди Ибни Масъуд рафтам, вале ҳаргиз нашунидам ки дар бораи чизе бигӯяд: Расули Худо саллаллоху алайҳи ва олиҳи ва саллам фармуд»**>>! Назири ин гузориш, аз Алқама ва Қайс ибни Абд низ нақл шудааст. Бо ин васф, беҳуда нест аз Абу Ҳурайра нақл шудааст ки баъд аз даргузашти Умар мегуфт: **«ما كنا نستطيع أن نقول: قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم حتى قبض عمر، كنا نخاف السّيّاط!»** **«Мо наметавонистем бигӯйем: Расули Худо саллаллоху алайҳи ва олиҳи ва саллам фармуд, то инки Умар аз дунё рафт, аз тозиёна метарсидем»**>>! Ва мегӯяд: **«إني لأحدث بأحاديث لو تكلمت بها: «أفإن كنت محدثكم بهذه الأحاديث وعمر حي؟! ما أدر كته لرددت عليه أنّ رسول الله لم يكن يسرد الحديث كسرديم»** **«Оё вақте Умар зинда буд ин аҳодисро бароятон нақл мекардам?! На ба Худо савганд, дар он сурат тозиёна бар пуштам фурд меомад»**>>! Ҳамчунонки аз Оиъша нақл шудааст ки рӯзе ба Урва ибни Зубайр гуфт: **«ألا أعجبك أبو هريرة؟! جاء فجلس إلى جانب حجرتي يحدث عن رسول الله يسمعي ذلك وكنت أسبح، فقام قبل أن أقضي سبحتي، ولو أدر كته لرددت عليه أنّ رسول الله لم يكن يسرد الحديث كسرديم»** **«Оё аз Абу Ҳурайра таъачҷуб намекуни?! Омад ва канори ҳучраи ман нишаст ва шурӯъ кард ба ривоят аз Расули Худо ва ба гӯши ман мерасонд, дар ҳоле ки ман тасбеҳ мегуфтам, пас қабл аз инки тасбеҳам тамом шавад бархостам вагарна ба ӯ мегуфтам ки Расули Худо ин тавр ки шумо ривоят мекунад ҳадис намекард»**>>. Ҳамчунонки сойири бузургони саҳоба бар хилофи Абу Ҳурайра ва амсоли ӯ, эҳтимоме ба ривоят надоштанд ва мафосиди онро дарк мекарданд; Чунонки аз Амр ибни Маймун нақл шудааст ки мегуфт: **«صحب عبد الله بن مسعود ثمانية عشر شهراً فما سمعته يحدث عن رسول الله صلى الله**

Ривочи ҳадисгарой (2)

«Хачдаҳ моҳ бо Абдуллоҳ ибни Масъуд мусоҳибат кардам ва нашунидам ки аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ривоят кунад, магар як ҳадис ки вақте ривоят кард арақ кард ва гуфт: Ин ё наздик ба ин ё шабеҳи ин!» >> Ва аз Соъиб ибни Язид нақл шудааст ки мегуфт: «صَحِبْتُ سَعْدَ بْنَ أَبِي وَقَّاصٍ سَنَةً، فَمَا سَمِعْتُهُ يَحْدُثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ إِلَّا حَدِيثًا وَاحِدًا» >> «Як сол бо ибни Абӣ Ваққос мусоҳибат кардам, вале чуз як ҳадис нашунидам ки аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ривоят кунад» >> Ва мегуфт: «خَرَجْتُ مَعَ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ فَمَا سَمِعْتُهُ يَحْدُثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بِحَدِيثٍ حَتَّى رَجَعْنَا» >> «Бо Саъд ибни Молик аз Мадина ба Макка рафтам, вале ҳеҷ нашунидам ки аз Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ҳадисе нақл кунад то он гоҳ ки баргаштем» >> Ва аз Шабъӣ нақл шудааст ки мегуфт: «جَالَسْتُ ابْنَ عُمَرَ سَنَةً» >> «Як сол бо ибни Умар ҳамнишинӣ кардам ва ҳеҷ нашунидам ки аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам чизе ривоят кунад» >> Ва назари он дар бораи ибни Умар, аз Муҷоҳид низ нақл шудааст ва аз Рабиъа ибни Ҳадир ки мулозими Талҳа буд нақл шудааст ки мегуфт чуз як ҳадис нашунидааст ки Талҳа аз Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам ривоят кунад. Аз ин рӯ, бархӣ тобеъон ва атбоъашон низ аз адами ҳуҷҷияти аҳодис яъне аҳодиси воҳид огоҳӣ доштанд ва аз эҳтимом ба он боз медоштанд; Чунонки ба унвони намуна, аз Абу Ҳанифа (д.150қ) нақл шудааст ки ҳаргоҳ аҳодисеро барои шогирдонанш ривоят мекард, мегуфт: «هَذَا الَّذِي سَمِعْتُمْ كُلَّهُ رِيحٌ وَبَاطِلٌ!» >> Ва аз Абдуллоҳ ибни Абдулазиз (д.184қ) нақл шудааст ки ба яке аз машоҳири аҳли ҳадис бо номи Сӯфиён ибни Айна (д.198қ) мегуфт: «مَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يَدْخُلُ عَلَيَّ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْكَ، إِلَّا أَنْ فِيكَ عَيْبًا: تَحِبُّ» >> «Ҳеҷ як аз мардум ба назди ман намеояд ки аз ту назди ман маҳбубтар бошад, чуз инки дар ту айбе вучуд дорад: Ҳадисро дӯст медорӣ!» >> Ва аз Айюби Саҳтиёнӣ (д.131қ) нақл шудааст ки мегуфт: «مَا قُلْتُ» >> «Ҳар чи ҳадис камтар бошад беҳтар аст» >> Ва аз бархӣ дигар низ суҳанони дилсӯзонаи мушобеҳе нақл шуда ки ҳеҷ як дар ғуши сангини ҳадисгароён фуру нарастааст!)

Албатта мусалламан ин рӯйкарди онон (яъне саҳоба ки собиқаи имон ва ҳичрат ва ҷиход ҳамроҳи Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва салламо доштанд), **ҳаргиз ба сабаби карохат аз ақвол ва афъоле набуд ки аз Расули Худо саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам шунида ва дида буданд, бал танҳо ба ин сабаб буд ки** (ба баракати таъолими Расули Худо саллаллоҳу

Ривочи ҳадисгарой (2)

алайҳи ва олиҳи ва саллам) медонистанд мабнӣ Ислом, якин аст ва якин аз тариқи ҳадиси воҳид ҳосил намешавад ва бо ин васф, эҳтимом ба он, шойиста нест; Балки чи басо зиёнобар аст; Чароки аз эҳтимом ба яқиниёт боз медорад ва табъан мучиби ихтилофи ороъ ва аъмоли мусалмонон дар оянда мешавад. Ҳамчунонки ҳамин тавр шуд ва мусалмонон, пас аз онки бархӣ ҳокимони Умавӣ (монанди Муъовия ва Умар ибни Абдулазиз), тадвин ва тарвиҷи ҳадисро озод карданд, ба гирдовари ахбори оҳод аз ин сӯ ва он сӯ рӯй оварданд ва ҳар ратбу ёбисе (яъне ҳар дуруст ва ғалате) ро бо унвони ҳадиси Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва олиҳи ва саллам дар кутуби хеш навиштанд ва ба ин тартиб, заминаи шаклгирии бузургтарин инхирофотро дар миёни мусалмонон фароҳам сохтанд ва аз зумраи касоне шуданд ки Худованд дар бораи онон фармудааст: **﴿قُلْ هَلْ تُبَيِّنُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا؛ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ﴾** **<<Бигӯ оё шуморо ба зиёнкортаринҳо дар амал хабар бидиҳем?! Касоне ки талошашон дар зиндагии дунё бар гумроҳӣ буд, дар ҳоле ки мепиндоштанд кори хубе анҷом медиҳанд>>!** (Ин яъне тадвин ва тарвиҷи аҳодиси воҳид тавассути аҳли ҳадис, талоше бар гумроҳӣ бад, дар ҳоле ки онон мепиндоштанд кори хубе анҷом медиҳанд. Ба Худо паноҳ мебарем аз чунин гумроҳии дуре! То ҳамин ҷо кофӣ аст. Боқӣ бимонад барои ҷаласаи баъд Иш Шоъ Аллоҳ.

والسلام عليكم ورحمت الله



1 . Каҳф/ 103 ва 104.

Пойгоҳи иттилоърасонӣ дафтари ҳифз ва наشري осори Мансури Ҳошими Хӯросонӣ ҳафизахӯллоҳ таъоло

* Лутфан бар рӯй линки мавриди назари худ клик кунед.



Линки мавриди назари худ

Сайти Facebook

Сайти Telegram